

29.10.2019

Luovutusperusteiden päivitystyöryhmä
apuvälinekeskus@hus.fi

Päivitysehdotus Valtakunnalliset lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteet versio 2.2 – opas apuvälinetyötä tekeville ammattilaisille ja ohjeita asiakkaille (hankenumero: STM010:00/2015)

Selkäydinvammaiset Akson ry on selkäydinvammaisten henkilöiden valtakunnallinen potilasjärjestö. Järjestö edustaa noin 900 selkäydinvammaista, jotka kaikki ovat eri tavoin liikkumis- ja/tai toimimisesteisiä. Selkäydinvammaisia on arvioitu olevan Suomessa noin 10000 ja vuosittain noin 500 henkilöä saa selkäydinvammaan tapaturmasta tai sairaudesta johtuen. Suurin osa selkäydinvammaisista tarvitsee apuvälineitä suoriutuakseen jokapäiväisestä elämästä. Järjestö kehittää ja tukee selkäydinvammaisten henkilöiden hoito- ja kuntoutusmenetelmiä sekä edistää monin eri tavoin selkäydinvammaisten elämänlaatua.

Päivitysehdotukset

04 48 03 Kuntopyörät ja ergometrit

Kun asiakkaan arvioidaan hyötyvän laiteharjoittelusta, tulisi kuntopyörä myöntää lääkinällisenä apuvälineenä. Kaikilla asiakkailla ei ole saatavilla fysioterapiaa tai mahdollisuutta siirtyä luovutusperusteissa viitattuihin paikkoihin toteuttamaan omaa toimintaa harjoittelua. Esimerkkinä kävelevät selkäydinvammaiset, jotka voisivat hyötyä kuntopyörästä, mutta heille ei ole myönnetty fysioterapiaa eikä kuljetuspalvelua, jolla voisivat siirtyä harjoituspaikalle. Kävelevien selkäydinvammaisten vamma ei välttämättä näy ulospäin, mutta aiheuttaa merkittäviä toiminnan rajoitteita (kiputilat, kävelymatkan pituus) esim. matkustaminen julkisilla liikennevälineillä mahdotonta liian pitkien kävelymatkojen vuoksi.

06 03 12 Kaularankaortoosit

Luovutusperusteisiin tulisi kirjata kaksoiskappaleen luovuttaminen, jos käyttö on ympärivuorokautista. Kaksoiskappale mahdollistaa apuvälineen puhdistamisen ja apuvälineen käyttöön pidentymisen. Kaksoiskappaleen luovutus on jo pelkästään hygieniasyillä perusteltu.

09 12 33 Alusastiat

Alusastia tulisi luovuttaa lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä terveydenhuollon apuvälineasiantuntijan arvioinnin perusteella liikkumis- ja toimimisesteiselle asiakkaalle silloin, kun se on välttämätön kotona asumisen mahdollistamiseksi. Se tulisi voida antaa myös määräaikaiseen käyttöön esim. toimenpiteen tai trauman jälkeen, kun istuminen WC-toimintojen aikana ei ole mahdollista.

09 54 Sukupuolielämän apuvälineet

Seksuaalitoiminnot ovat tärkeä osa ihmisen terveyttä. Selkäydinvamma aiheuttaa häiriötä sukupuolielinten toimintoihin ja niistä kärsivät erityisesti selkäydinvammaiset miehet. Muutoksia ovat mm. sukupuolielinten toiminta- ja tuntohäiriöt sekä erektio- ja siemensyöksyhäiriöt. Vammautumisen jälkeen siittiöiden tuotannossa ilmenee muutoksia, mikä vaikuttaa selkäydinvammaisen miehen kykyyn saada lapsia. Selkäydinvammaisten miesten kohdalla toimivaksi apuvälineeksi on todettu vibraattori, joka mahdollistaa lähes normaalin sukupuolielämän sekä lisää perheen perustamisen toteutumista sitä suunnittelevilla.

Selkäydinvammaiset Akson ry vaatii sukupuolielämän apuvälineiden luovutusta lääkinnällisenä kuntoutuksen apuvälineenä ja erityisesti vibraattoria, joka mahdollistaa selkäydinvammaisten miesten sukupuolielämän toteutumisen. Kirjauksena ”*Vibraattori voidaan hankkia yksilöllisen harkinnan perusteella erikoislääkärin suosituksella lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä esim. selkäydinvammaiselle asiakkaalle, kun tavoitteena on lapsen hankinta/ perheen lisäys.*” Lisäksi huomiona, että vibraattoria käytetään miehillä lapsettomuuden hoitoon (tarkemmin määriteltynä *anejakulaation hoito*) sekä auttamaan siemensyöksyn saamisessa, joka ei tavallisin keinoin onnistu. Tällöin kyseisen apuvälineen tulisi kuulua luokkaan *04 Apuvälineet henkilökohtaiseen lääketieteelliseen hoitoon* ja täten apuväline tulisi luovuttaa lääketieteellisen kuntoutuksen apuvälineenä yksilöllisen harkinnan perusteella. Vibraattori edistää selkäydinvammaisen miehen toimintakykyä, auttaa sopeutumaan vamman aiheuttamaan sukupuolielämän toimintakyvyn alenemiseen ja samalla ehkäisee edellä mainitun alenemisen aiheuttamaa henkisen hyvinvoinnin stressitilaa ja mahdollista masennusta.

Akson kannattaa myös Invalidiliitto ry:n kirjausta sukupuolielämän apuvälineistä: ”*Ohjeistuksen ensimmäinen lause kohdassa painottaa sukupuolielämän apuvälineiden hyötyjä vammaisille henkilöille, mutta tämän jälkeen on kirjoitettu luovutuskielto. Tämä kielto ei perustu lääketieteeseen, vaan esimerkiksi selkäydinvammaisilla miehillä on lääketieteeseen perustuen todistettavasti heikentynyt toimintakyky saada lapsia. Tällöin esimerkiksi vibraattorille sukupuolielämän apuvälineenä selkäydinvammaiselle miehelle on lääketieteellisesti perusteltu luovutusperuste.*”

12 22 Käsikäyttöiset pyörätuolit

Perusteluihin tulisi lisätä teksti ”*asiakkaan mielipide tulee kuulla ja ottaa huomioon pyörätuolia valittaessa*”.

12 23 Sähköpyörätuolit

Perusteluiden yhdeksännessä kappaleessa kirjattu ”*Asiakkaan on hyvä vakuuttaa sähköpyörätuoli / -mopo varkauden tai ilkvallan varalta*” tulisi poistaa. Toiselle osapuolelle kuuluvan omaisuuden vakuuttaminen ei liene laillista.

12 24 99 Muut pyörätuolien lisävarusteet

Perusteluiden toisessa kappaleessa kirjattu ”*Mikäli asiakas tarvitsee karkeakuvioisemmat renkaat talviajaksi, voidaan ne tarvittaessa vaihtaa*” tulisi poistaa. On kustannustehokkaampaa luovuttaa asiakkaalle lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä karkeakuvioisemmat renkaat vanteineen, jolloin asiakas voi käyttää ja vaihtaa renkaita tehokkaammin tarpeiden mukaan. Ns. talvirenkaat ovat erittäin hyödylliset apuvälineet myös kesällä haastavissa maastoissa liikuttaessa ja vähentävät myös avustajan kuormaa merkittävästi. Pitää myös huomioda, että ns. talvirenkaat ovat huomattavasti painavimmat kuin tavanomaiset renkaat, joten asiakkaan toimintakyky saattaa heikentyä, mikäli hänellä ei ole muuta mahdollisuutta kuin käyttää ns. talvirenkaita koko talvikauden ajan.

12 39 01 Opaskoirat

Perusteluissa kirjattu ”*Avustajakoira ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä*” tulisi muuttaa. Avustajakoira tulisi luovuttaa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä. Avustajakoira sopii lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineeksi fyysisesti vammaiselle henkilölle liikkumisen tukena avustaen käyttäjän tarpeen mukaan itsenäisessä seisomisessa, kävelyssä, nousemisessa tai manuaalipyörätuolin liikutamisessa (mm. auttaa pukemisessa/tuo esineitä/avaa ovia/liikkumisen tukena).

Oikeusperusta: STM:n apuvälineasetuksen muistiossa avustajakoira rinnastetaan opaskoiriin ja mainitaan lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä. YK:n vammais-sopimus (HE 284/2014) 20 art. Henkilökohtainen liikkuminen: ”Apuna ja tukena pidetään niin ihmisten, eläinten kuin apuvälineteknologian ja apuvälineiden tuomaa apua ja tukea.”

Kelan vammaiseturudet eivät tosiasiallisesti kata esim. eläinlääkärikuluja (16 v. vammaistuki: perus 92 e, korotettu 216 e, ylin 420 e) ja edellytykset etuuden saamiseksi ovat muuttuneet. Esimerkiksi perusvammaistukea ei saa enää pelkillä lisääntyneillä kustannuksilla vaan edellytetään toisen henkilön apua (,jota koira ei pysty kompen-

soimaan). Korotetussa ja ylimmässä vammaistuessa tarvitaan toisen henkilön antaman runsaan avun lisäksi valvontaa ja ohjausta, jolloin näiden tukien vaikeavammaiset saajat eivät välttämättä ole kykeneviä huolehtimaan esim. koiran hyvinvoinnista. Tiivistetysti Kelan laissa säädetyt kriteerit eivät sovellu avustajakoiran kulujen kattamiseen esitetyllä tavalla.

Vammaispalvelulakia valmisteleva työryhmä ei ole käytännössä kirjannut tai valmistellut ehdotuksen mukaisesti avustajakoiraa vammaispalvelulain mukaiseksi välineeksi. Joka tapauksessa sen käytöstä aiheutuisi kuluja tai siihen tulisi asiakkaalle liian suuri omavastuu.

18 12 15 Vuodevaatteet

Perusteluissa on perusteltu vuodevaatteiden lisäävän asiakkaan toimintakykyä, mutta kuitenkin kohdan tarkoittamia vuodevaatteita ei luovuteta lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä. Perustelut ovat ristiriidassa luovutukseen nähden. Kohdassa tarkoitetut vuodevaatteet tulisi luovuttaa lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä yksilöllisin perustein. Esimerkkinä liukulakana mahdollistaa vammaisen henkilön itsenäisen siirtymisen ja saattaa vähentää näin avustajan tarvetta tai helpottaa avustajan työergonomiaa.

Helsingissä 29.10.2019

Kauko Väisänen
Puheenjohtaja

Anni Täckman
Järjestöpäällikkö

Lisätietoja:

Anni Täckman, järjestöpäällikkö p. 050 329 7899, anni.tackman@aksonry.fi
Selkäydinvammaiset Akson ry, Nordenskiöldinkatu 18 B, 00250 Helsinki